การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี*

DEVELOPMENT OF MODEL RELIGIOUS DESCENDANTS OF SANGHA ORDER IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระวรภพ คุณสมฺปนฺโน
Phra Voraphod Kunasampanno
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาท 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาท 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี มีวิธีการดังนี้ด้านการฝึกอบรม จัดให้มีการฝึกอบรม หลักสูตรตั้งแต่พรรษา 1 ถึงพรรษา 5 ด้านการศึกษา วางแนวทางการศึกษา กระบวนการศึกษาแนวพุทธศาสน์ พระปริยัติธรรม การศึกษาเล่าเรียน นักธรรม บาลี ด้านการพัฒนา ได้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาพระภิกษุให้ครอบคลุมทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ไตรสิกขา คือ ศีล ด้านพระวินัย ศีล 227 ข้อ สมาธิ ความตั้งมั่นแห่งจิต เป็นวิธีการฝึกพัฒนาจิตใจ ปัญญาเป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี จึงต้องนำกระบวนการ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนาตาม ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม ต้องมีแผนงานแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ด้านการศึกษา ส่งเสริมการศึกษาความรู้มีแบบอย่าง แบบแผน แบบฉบับหล่อหลอม การพัฒนาพัฒนาความรู้ฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร เป็นต้น มีคุณลักษณะ 5 ด้านดังนี้ 1) บุคลิกภาพ ควรมีบุคลิกที่เหมาะสมกับการเข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุ เสขิยวัตร ทำให้เกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สงบ สำรวม สง่างาม แก่ผู้ที่มาพบเห็น 2) วิชาการ มีความรอบรู้พุทธประวัติ พระธรรมวินัย 3) ทักษะ มีความเชี่ยวชาญ ทักษะการด้านการสื่อสาร 4) เจตคติ คิดดี มีความปรารถนาที่ดี มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ 5) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดปัญญา

คำสำคัญ: กระบวนการ; รูปแบบการพัฒนา; ศาสนทายาท

---

*Received May 9, 2022; Revised September 4, 2022; Accepted September 4, 2022

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study general condition of Model Religious Descendants of Sangha Order. 2. To study the process of Model Religious Descendants of Sangha Order. and 3. To propose the method of Model Religious Descendants of Sangha Order in Patum Thani Province

Findings were as follows: The development process of Model Religious Descendants of Sangha Order in Patum Thani Province consisted of the following process: Training process; there was curriculum for training monks from 1 to 5 rain retreats. Education process; following the Buddhist educational system, Dhamma and Pali Studies. Development process: there was plan for development activities for all personnel from administrators, teachers and educational personnel. Tisikkha process; Sila, the 227 rules for monks, Samadhi, the concentration of mind, mind training. Panna, emphasized the wisdom training for knowledge and understanding. The development method of the model Religious Descendants of Sangha Order in Patum Thani Province was based on the process of training, education, development, Tisikkha; Sila, Samadhi and Panna as follows: Training process, there must be training plan for each step of the training. Education process, there must be pattern, procedure and model of education for diffusion. Development process, there must be knowledge development in various fields in the organizations to achieve the set objectives in the following areas: 1) Personality, there should be appropriate personality, such as well mannered, smart looking, calm, controlled for those who were ordained to inspire the faith of those who meet. 2) Academics; there should be knowledge of Buddha's history, Dhamma, Vinaya, practice and cessation. 3) Skill; self-developed to be skillful in communication. 4) Attitude; well wishing, wishful thinking for all world beings. 5) Creativity; professional administration integrated with creative method to arouse the Dhamma audiences to be eager and active to listen to the sermons.

Keywords: process; Development model; Buddhist Heir

บทนำ

การปกครองในวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งมีอำนาจและเป็นผู้แทนของวัด คุณสมบัติของเจ้าอาวาสมีพรรษาพ้น 5 พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในท้องถิ่นนั้น ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในปัจจุบันจำแนกได้เป็นวัดขนาดเล็ก วัดขนาดกลาง วัดขนาดใหญ่ และวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดที่มีขนาดเล็กมี พระสงฆ์อยู่ 2-3 รูป ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชนบทประชาชนส่วนใหญ่ยากจนขาดปัจจัยในการดำรงชีวิต เจ้าอาวาสขาดการศึกษา ขาดการดูแลเอาใจใส่จากประชาชน บริหารวัดแบบครอบครัว ประชาชนยึดติดกับประเพณีเก่า ๆ และยึดติดกับตัวบุคคล วัดขนาดกลางมีฐานะปานกลางมีทรัพย์สินปานกลางและวัดขนาดใหญ่มีพระภิกษุสามเณร 10-20 รูปขึ้นไป จากการที่วัดมีลักษณะขนาดฐานะที่แตกต่างกัน อยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน บางวัดตั้งอยู่ในเมืองมีความเจริญทางวัตถุสูง วัดมีรายได้มาก บางวัดตั้งอยู่ในชนบทมีรายได้น้อย บางวัดบริหารแบบไม่โปร่งใส ขาดเจ้าอาวาสที่มีความรู้ สถานการณ์ของพุทธศาสนาในปัจจุบัน เกิดภาวะขาดแคลนเจ้าอาวาสในวัดที่อยู่นอกเขตชุมชนจนกลายเป็นวัดร้างมากมาย

ตามสภาพความเป็นจริงนั้น คนไทยนิยมการบวชเรียนหรือบรรพชา อุปสมบทน้อยลง จำนวนพระภิกษุสามเณรนอกพรรษาน้อยกว่าในพรรษามาก และที่บวชตามประเพณีก็ 3 วัน 7 วัน 15 วัน เช่น บวชหน้าศพ บวชแก้บนเพิ่มมากขึ้น บวชเอาพรรษา 3 เดือน มีไม่มาก การบวชพระภิกษุนี้เป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นศาสนทายาท เป็นผู้ที่บวชเข้ามาแล้วมีโอกาสเล่าเรียนมากและส่วนใหญ่จะได้เล่าเรียนพระธรรม พระวินัย เพราะวัยอยู่ในระยะเวลาที่จะเล่าเรียนศึกษา ช่วงเวลาของการที่จะเล่าเรียนได้ก็เต็มที่ หลังจากเรียนแล้วก็มีเวลาอีกมากที่จะทำงานให้พระพุทธศาสนาต่อไป แต่ปัจจุบันนี้เราหาพระภิกษุสามเณรได้ยากสำหรับในภาคกลาง จนกระทั่งเราต้องใช้วิธีจัดบวชอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติและสามเณรภาคฤดูร้อน อันนี้เป็นทางออกอย่างหนึ่งถึงแม้จะแก้ไขปัญหาที่แท้จริงไม่ได้ แต่ก็ยังเป็นตัวผ่อนเบาได้ เพื่อให้ฆราวาสและเด็กเยาวชนได้มีโอกาสรู้จักพระพุทธศาสนา (พระมหาทวี วิสารโท, 2560)

ในปัจจุบันนี้ มีความเสื่อมถอยของศีลธรรมอันดี คนไม่มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ไม่เว้นแม้แต่กับผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ได้ปรากฏว่ามีเรื่อง ข่าวความเสียหายของพระภิกษุบางรูปมากมาย มีข่าวทางเสื่อมเสียต่อเนื่องไม่ขาดสาย ข่าวเกี่ยวกับการประพฤติผิดพระวินัยและทำตัวไม่เหมาะสมของพระภิกษุสามเณรบางรูปบางคณะ ได้ถูกสื่อมวลชนทุกแขนงโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ต่างลงข่าววิจารณ์กันไปในแง่มุมต่าง ๆ เป็นเหตุให้ ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์เสียหายและมีผลกระทบต่อคณะสงฆ์และจิตใจชาวพุทธเป็นอย่างมาก สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คนตกงานมากขึ้น ทำให้มิจฉาชีพบางกลุ่มเริ่มแฝงตัวอาศัยผ้าเหลืองหากิน ปลอมบวชมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุสามเณรบางกลุ่ม ประพฤติขาดความสำรวม ดื่มสุรา เสพยาเสพติด และเล่นการพนัน ประพฤติผิดพระธรรมวินัย (พระครูปลัดเสนาะ วิสุทฺโธ, 2564)

ผู้วิจัยมีความตระหนักต่อปัญหาด้านต่าง ๆ เรื่องการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี เกี่ยวกับศาสนทายาทมีจำนวนลดลงมากและ เพราะการที่พระภิกษุไม่ปฏิบัติตามพระธรรม พระวินัย (ภาษาไม่ชัด) แต่เราจะหวังให้พระภิกษุเหล านี้มาเป็นผู้รับผิดชอบดูแลพระศาสนาต่อไป จึงมีแนวคิดต่อการวิจัย กระบวนการที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการพัฒนาศักยภาพของศาสนทายต้นแบบของพระพุทธศาสนา โดยคำนึงถึงต้นแบบที่ดีของการพัฒนาศาสนาทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ที่มีระบบระเบียบแบบแผนการพัฒนาศาสนทายาทได้เป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

2 เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมในการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ คือ จังหวัดปทุมธานี คือ 1) ด้านการฝึกอบรม 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านการพัฒนา และหลักพุทธธรรมไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และคุณลักษณะ 5 ด้านคือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านความรู้ทางวิชาการ 3) ด้านทักษะ 4) ด้านเจตคติ 5) ด้านความคิดสร้างสรรค์

ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านพระภิกษุ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามลักษณะของการวิจัยแต่ละประเภท ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 18 รูปหรือคน

ประกอบด้วยกลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มเจ้าอาวาสหรือพระอาจารย์สอน และกลุ่มข้าราชการสำนักงานพุทธศาสนาและกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรม กลุ่มนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 รูปหรือคน ผู้ทรงคุณวุฒิมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) โดยใช้แบบสำรวจ (Survey) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากพระภิกษุ ได้แก่ พระภิกษุในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 3,749 รูป

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ วัดพระธรรมกาย วัดปัญญานันทาราม วัดเปรมประชา วัดลาดสนุ่น วัดเขียนเขต วัดชินวรารามวรวิหาร จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกได้ ดังนี้

สภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนา ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.25 S.D = 0.615) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการพัฒนา ($\bar{X}$=4.34) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X}$=4.23) อยู่ในระดับมากและรองลงมาคือ ด้านการศึกษา ($\bar{X}$=4.18) อยู่ในระดับมาก

สภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ไตรสิกขา ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (($\bar{X}$=4.45 S.D = 0.472) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า 2. สมาธิ ($\bar{X}$=4.46) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ 3. ปัญญา ($\bar{X}$=4.45) อยู่ในระดับมาก และรองลงมาคือ 1. ศีล ($\bar{X}$=4.43) อยู่ในระดับมาก

สภาพทั่วไปในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี สภาพมีความเสื่อมถอยของศีลธรรมอันดี ไม่มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ไม่เว้นแม้แต่กับผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ได้ปรากฏว่ามีเรื่อง ข่าวความเสียหายของพระภิกษุสงฆ์มากมาย สร้างความเสื่อมเสียต่อเนื่องไม่ขาดสาย ข่าวเกี่ยวกับการประพฤติผิดพระวินัย และพบว่าแนวนโยบายการจัดการศึกษาของเขตการปกครองคณะสงฆ์ ยังขาดการวางแผนในการพัฒนาศาสนทายาทร่วมกัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยามาใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นในการที่จะศึกษาให้สำเร็จ ขาดการ บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้

ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และ ประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพ ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้

2. กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

ด้านการฝึกอบรม จัดให้มีการฝึกอบรมในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นการฝึกอบรมด้านความรู้และทักษะ แผนงานการฝึกอบรมทางวัดมีการใช้หลักสูตรตั้งแต่พรรษา 1 ถึงพรรษา 5 ตามลำดับขั้นตอนในการอบรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ด้านการศึกษา การศึกษาความรู้มีแบบอย่าง แบบแผน แบบฉบับหล่อหลอม วางแนวทางการศึกษา กระบวนการศึกษาแนวพุทธศาสน์จึงแบ่งเป็น 1) ปริยัติคือ การศึกษาเล่าเรียน นักธรรม บาลี 2) ปฏิบัติคือ การฝึกอบรม การปฏิบัติตามที่ศึกษามา 3) ปฏิเวธ คือ การพัฒนาตนเอง เข้าถึงการปฏิบัตินั้นจริง ๆ สนับสนุนส่งเสริมด้านการเรียนของศาสนทายาท การไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรือต่างประเทศสายทางพระพุทธศาสนา

ด้านการพัฒนา ได้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาพระภิกษุให้ครอบคลุมทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาตามสภาพและความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม พัฒนาการศึกษา นักธรรม บาลี การพัฒนา นั้นจะทำให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น เกิดการกระตุ้นให้ ศาสนทายาทต้นแบบปฏิบัติงานเพื่อเกิดความ เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ การพัฒนาการเรียนรู้ 5 ประการคือ การฟัง การท่องจำ การสาธยาย (ทบทวนย่อย) การเพ่งพินิจด้วยใจ และการเข้าใจชัดเจน

3. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

บุคลิกภาพ ควรมีบุคลิกที่เหมาะสมกับการเข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุปฏิบัติตามเสขิยวัตรและพระวินัย มีวิธีการพัฒนาการบุคลิกภาพ 1) ควรมีพระเถระผู้ทรงธรรมวินัยเป็นต้นแบบ 2) จัดอบรมและเรียนทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 3) มีการประเมินและวัดผลให้คำแนะนำอยู่เสมอจนสามารถทำได้อย่างเป็นปกติสุข โดยต้องมีพระอาจารย์พี่เลี้ยงคอยแนะนำตั้งแต่เริ่มบรรพชาหรืออุปสมบทเพราะหากปล่อยเวลาไปยาวนานจะให้ฝึกปฏิบัติตามหลักเสขิยวัตรคงเป็นไปได้ยากคือต้องเริ่มสอนและปฏิบัติตั้งแต่ตอนต้นเข้ามาดำรงสมณเพศ

วิชาการ มีความรอบรู้พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย และปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ อย่างแตกฉานในพระพุทธศาสนามีดังนี้ 1) จัดอบรมและเรียนทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักธรรมตรี โท และเอก 2) พระธรรม พระวินัยให้ลึกซึ้ง เช่นต้นบัญญัติและพระสูตรต่าง ๆ วิธีการพัฒนาทำตามกระบวนการปัญญาวุฑฒิธรรมคือ หาครูดีให้พบ ฟังคำครูให้ชัด ตรองคำครูให้ลึก

ทักษะ การอธิบายธรรมะต่าง ๆ ทักษะการคิดวิเคราะห์เช่น การพิจารณาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าวิธีการพัฒนาคือ มีแบบฝึกหัดเกี่ยวกับธรรมะศาสนทายาทฝึกปฏิบัติ ทักษะการสื่อสารในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จะต้องมีความรู้เทคโนโลยีบ้าง เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยใหม่

เจตคติ ทางวัดเน้นให้มีการศึกษาตั้งแต่เริ่มเข้ามาบรรพชา ให้เข้าใจสิ่งที่เรียนคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เข้าใจหลักแห่งความสำเร็จได้แก่ อิทธิบาท 4 ให้เห็นแจ้งในอริยสัจ 4 ผู้ที่บวชใหม่การหล่อหลอมซึมซับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางโลก เข้าสู่ทางธรรมโดยการละกิเลสให้ถูกวิธีและจะเกิดเจตคติในทางที่ดี การละลายพฤติกรรมเก่าที่อยู่ยังรากลึกเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ที่ดีขึ้นจะมีทิศทางในเชิงบวกจะเกิดความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสูงขึ้น ให้สำรวมอินทรีย์ต่อการเข้าสมาคมกับสหธรรมิกด้วยกันหรือกับญาติโยมผู้มีศรัทธาให้ควรแก่สมณสารูป

ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการพัฒนาการสร้างสิ่งใหม่ ๆ เริ่มจากพื้นฐานผู้บริหารต้องให้โอกาสศาสนทายาทได้คิด ได้เสนอความคิด และฝ่ายสนับสนุนก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการสร้างความคิดสร้างสรรค์นำอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่และจัดสถานที่ทั้งความสะอาดสะดวก มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการเผยแผ่ในเชิงรุกเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่องค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนา หรือที่เป็นวัตถุได้แก่สิ่งอำนวยความสะดวกทางพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพทั่วไปการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยปัจจุบันนี้ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องรีบปรับปรุง เพราะในแต่ละปีมีจำนวนผู้สอบได้น้อยมาก มีนักเรียนสอบตกเป็นจำนวนมาก พระภิกษุสามเณร ที่ศึกษาในแผนกนี้มีจำนวนที่ลดลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีอรรถศาสก์ (อรรถชัย มหาอตฺโถ) (2560) พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านหลักสูตรคือเนื้อหาสาระเก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็น ภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าความเข้าใจ 2) สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ครูผู้สอนไม่เพียงพอ มักใช้ระบบพี่สอนน้อง ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง 3) สภาพปัญหาด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน คือ หนังสือ ตำราประกอบการเรียนเป็นตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุงและภาษาที่ใช้ยาก อาคารสถานที่มักใช้ศาลาการเปรียญ ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) สภาพปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ วิธีการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูผู้สอนขาดวิธีการที่ทันสมัย การเรียนการสอนไม่ค่อยเพิ่มการคิดวิเคราะห์ 5) สภาพปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล คือ เกณฑ์การวัดและประเมินผลมักวัดความจำมากกว่า ความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์

2 กระบวนการการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

ด้านการฝึกอบรม ต้องมีแผนงานการฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนของกระบวนการจะเป็นพระภิกษุ แผนงานการฝึกอบรมทางวัดต้องมีการใช้หลักสูตรตั้งแต่พรรษา 1 ถึงพรรษา 5 ตามลำดับขั้นตอนในการอบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาอภิชาติ ฌานสุโภ (2564) พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนบทนำ ประกอบด้วย หลักการวัตถุประสงค์และบริบทของวัดฝึกอบรมพระนวกะ ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการฝึกอบรมพระนวกะประกอบด้วย องค์ประกอบของการฝึกอบรม 5 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากรคือ พระอาจารย์/วิทยากร พระพี่เลี้ยง และผู้เข้ารับการฝึกอบรม (2) ด้านทรัพยากรคือ สถานที่และเวลา (3) ด้านหลักสูตรและกิจกรรม (4) ด้านงบประมาณ (5) ด้านการจัดการและบริหารโครงการอบรมและขั้นตอนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม คือ การเตรียมการ การดำเนินการและการประเมินผล และส่วนที่ 3 ส่วนเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ POE-PRCBM

ด้านการศึกษา ความรู้มีแบบอย่าง แบบแผน แบบฉบับหล่อหลอม วางแนวทางการศึกษาพระปริยัติธรรม นักธรรม บาลี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอินถา ศิริวรรณ (2558) พบว่า ซึ่งควรจะนำมาใช้ได้แก่ รูปแบบเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชา นักธรรม บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไป ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับปริญญาเอก วิชาที่พระภิกษุสามเณรควรได้รับการศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานการศึกษาที่เรียนและสอนในสถานศึกษาโดยทั่วไปให้เหมาะสมกับกาลสมัย หลักสูตรพระปริยัติธรรมก็จะตอบ สนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น

ด้านการพัฒนา ความรู้ฝ่ายต่าง ๆ ในการองค์กร โดยมีจัดหลักสูตรกับพระนวกะ 1 ถึง 5 พรรษา เช่น การเทศน์ ก่อสร้าง การซ่อมบำรุง การใช้คอมพิวเตอร์ การเป็นพระพี่เลี้ยง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุวรรณ ธมฺมาวุโธ (2561) พบว่า ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นในการเรียนการสอน ด้วยการสนับสนุน การเรียนการสอนและทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี สร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนบาลี ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหาร พบว่า มีองค์ประกอบการพัฒนา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 6 ด้าน ได้แก่ การสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสำคัญรายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การให้รางวัลตามสถานการณ์และความสามารถพิเศษ

3. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี คุณลักษณะ 5 ด้าน ดังนี้

บุคลิกภาพ ควรมีบุคลิกที่เหมาะสมกับการเข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุ ความสง่างามในศีลาจารวัตร ยังความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็นงดงามเรียบร้อย โดยทรงบัญญัติหมวดพระวินัยเสขิยวัตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอภินันท์ อภินนฺโท (2556) พบว่า บุคลิกภาพหมายถึงคุณลักษณะสวนรวมของพฤติกรรมของบุคคล และนับว่ามีความสำคัญเป็นอันมากทั้งในกิจการงานชีวิตภายในบ้านและชีวิตในสังคมโดยทั่วไป บุคลิกภาพยอมแบงออกได้เป็นชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่น ความยินดีร่าเริง ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความฉลาด ความสุภาพอ่อนโยนเป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในบุคคลมากน้อยผิดกัน บุคลิกภาพจะแสดงออกในรูปของมารยาทผู้ดี ซึ่งรวมอยู่ในหัวข้อสำคัญของ สัปปุริสธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เสขิยวัตร ข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ตามหลักพระวินัย

วิชาการ มีความรอบรู้พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย และปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ อย่างแตกฉานในพระพุทธศาสนา จัดอบรมและเรียนทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยา คั้นพ๊าบ (2562) พบว่า สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย โรงเรียนได้แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย พบว่า 1) การบริหารงานฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารต้องมีการปรับพื้นฐานการเรียน การสอน สำหรับผู้เรียนให้เหมาะสมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมและใช้สื่อให้ทันสมัย 2) การบริหารงานงบประมาณ มีจำนวนจำกัดต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้มีจิตศรัทธาและ ชุมชน ตลอดถึงเครือข่ายโรงเรียน 3) การบริหารงานบุคคลโรงเรียนต้องพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้มีความพร้อมในการสอนและเพิ่มครูสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ 4) การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารได้มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ระหว่างบุคลากรและผู้เรียนเพื่อช่วยเหลือกัน

ทักษะศาสนทายาทควรมีทักษะความรู้หรือศาสตร์ของตนเอง อย่างเชี่ยวชาญ หรือฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญการ เพื่อพัฒนาหรือต่อยอดยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิศิต ธีรว์โส (2562) พบว่า สมรรถนะ 9 คือ 1. สมรรถนะทั่วไป ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 1) คุณธรรมจริยธรรม 2) การสื่อสารที่ดี และ 3) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2. สมรรถนะตนเองประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะคือ 1) ภาวะผู้นำตนเอง 2) การมีสติปัญญา 3) การพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง 3. สมรรถนะการทำงานกับคนอื่นประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การช่วยเหลือผู้อื่น 3) ความเชื่อถือไว้วางใจได้และแต่ละสมรรถนะย่อยมี 3 องค์ประกอบคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

เจตคติ ศาสนทายาทต้นแบบจะมีการหล่อหลอมซึมซับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางโลกเข้าสู่ทางธรรม ให้ถูกวิธีการและจะเกิดเจตคติในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ มนูญ คันธประภา (2553) พบว่า ทัศนคติในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้การดำเนินชีวิตโดยเฉลี่ยเห็นด้วยกับเรื่องการเห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ในการนับถือพระพุทธศาสนา

เห็นด้วยกับกฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนาสอนให้มองโลกตามความเป็นจริง นิพพานเป็นภาวะที่ปราศจากกิเลสและเครื่องเศร้าหมอง นรก สวรรค์ เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงในพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ควรช่วยกันบำรุงส่งเสริมและรักษาไว้

ความคิดสร้างสรรค์ เกิดขึ้นได้นั้นจากความชำนาญ ประสบการณ์ การหาความรู้ศาสตร์ต่าง ๆ เปิดโลกกว้างไปดูงานสถานที่ในประเทศและต่างประเทศ หาข้อมูลนำมาวิจัยจะเกิดสิ่งเหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี เสือคำราม (2561) พบว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความหมายใน 5 มิติ ได้แก่ 1) ความคิดใหม่ 2) ความคิดที่มีประโยชน์ 3) ความคิดต่อยอด 4) ความคิดที่แสดงตัวตน 5) จินตนาการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

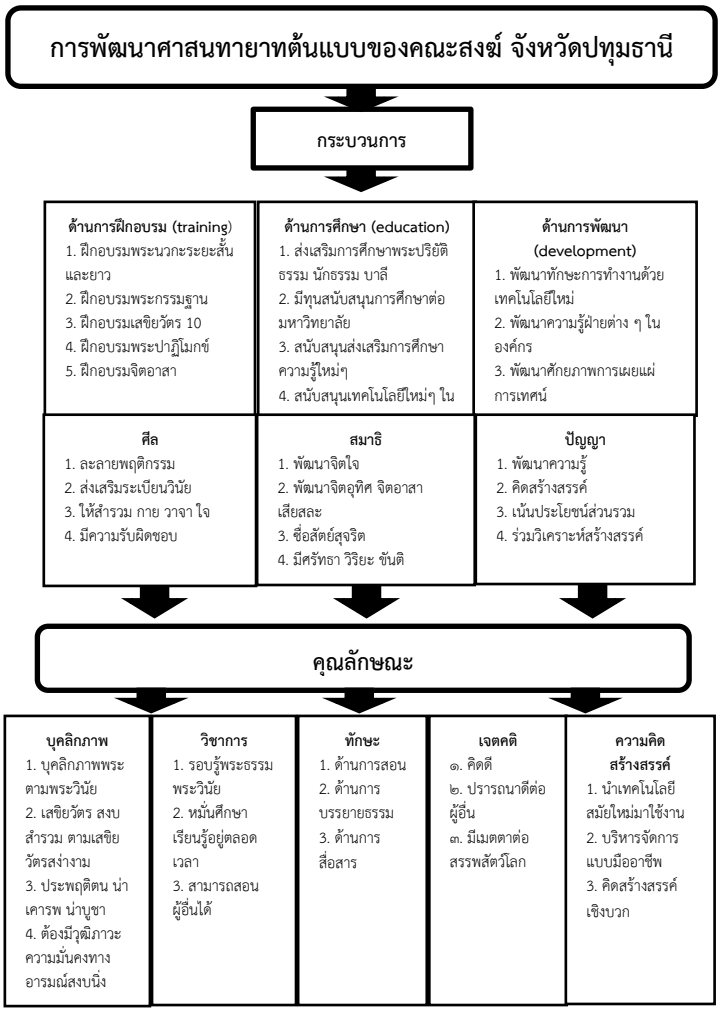

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีควรจะมีรูปแบบกระบวนการพัฒนาองค์กร โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้นำมีความรู้และสนับสนุนศาสนทายาทศึกษาในระดับ

2. การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ควรต้องฝึกอบรมเรื่องวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้พระสงฆ์ละเมิดพระวินัย ก่อนบวชควรมีการศึกษาข้อห้าม และข้อควรปฏิบัติสำหรับบรรพชิต เจ้าอาวาสและพระพี่เลี้ยง ควรให้ความรู้และเข้าใจในจารีตธรรมเนียมประเพณี พระวินัย กฎระเบียบพระภิกษุเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งศรัทธาปสาทะของพุทธศาสนิกชนผู้พบเห็นมหาวิทยาลัยหรือต่างประเทศเป็นมือเป็นไม้ในการพัฒนากรองค์กรให้เติบโตแบบก้าวกระโดด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าอาวาสในฐานะผู้ปกครองวัดควรจะพัฒนาตนเองก่อนเข้าใจเข้าถึงความคิดต่างของศาสนทายาทแต่ละ Generation มี ๔ กลุ่ม พร้อมเข้าใจลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่แตกต่างเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

2. มีการฝึกอบรมทักษะทั้งในองค์กรและนอกองค์กร สร้างจิตสำนึกทางพระพุทธศาสนาและองค์กรหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบสร้างเครือข่ายที่มีศักยภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อรองรับการเติบโตในองค์กร

2. กระบวนการในรูปแบบสร้างเครือข่ายที่มีศักยภาพในการเผยแพร่ทางพระพุทธศาสนาต่างประเทศ มีอะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดเสนาะ วิสุทฺโธ. (2564). ปัจจัยที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 66-75.

พระครูศรีอรรถศาสก์ (อรรถชัย มหาอตฺโถ). (2560). การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ ภาค 14. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2 - ฉบับพิเศษ), 239-254.

พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 15-26.

พระมหาวิศิต ธีรวํโส. (2562). การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(1), 169-180.

พระมหาสุริยา คั้นพ๊าบ. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(1), 173-186.

พระมหาอภิชาติ ฌานสุโภ. (2564). รูปแบบการฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 26-39.

พระสุวรรณ ธมฺมาวุโธ. (2561). *การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอภินันท์ อภินนฺโท. (2556). *การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขิยวัตร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนูญ คันธประภา. (2553). ทัศนคติในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร*, 4(2), 65-72.

มยุรี เสือคำราม. (2561). *การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้ทฤษฎี C-K และโมเดล PIPE: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการสอนตามทฤษฎี* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

อินถา ศิริวรรณ. (2558). การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(2), 10-23.